

Vždy zůstal svobodným tvůrcem

Eugen Brikcius

Dámy a pánové, vážení přátelé,
při setkání s Vladimírem se mi vždy vybavila poněkud bizarní dvojice: sv. František z Assisi a sv. Ignác z Loyoly. Jak známo, když měl někdo z františkánských bratří rád peníze, hodil šéf řádu zlatou minci na hromadu hnoje a pak přinutil „provinilce“, aby ji ústy sebral. Kdyby vykazoval podobný vztah k penězům člen Tovaryšstva Ježíšova, nepochybně by jej generál Ignác přinutil, aby se vzdělal v peněžnictví, a udělal by z něj přinejmenším účetního.

Vladimír Borecký uplatňoval v jádru pozitivní jezuitský přístup. Nikoho ovšem k ničemu nenutil. Pouze možné adepty toho či onoho umu důrazně inspiroval. Když se dozvěděl, že jsem se ve vězení naučil latinsky, požádal mě, abych báseň „Chudobín“ od Václava Svobody Plumlovského přeložil do údajně mrtvého jazyka. Rozšířil jsem tak neuvěřitelný počet jazyků, do kterých Vladimír nechal zmíněné dílo přeložit. Hlavně jsem však zjistil, že jsem latinsky schopen nejen mluvit, což byl původní smysl výuky, ale i veršovat. Vladimír mi svým inspirujícím tlakem pomohl k životnímu dílu. Podobně naložil i s dalšími přáteli.

Vladimírovou brilantní předmluvou k mé sbírce *Cadus rotundus* naše spolupráce zdaleka neskončila. Zatímco on mě něžně mentoroval (jednou dokonce napsal moji kritickou monografii), já jsem jej seznámil se sochařkou Ellen Jilemnickou, o níž jsem pilně psal a jíž jsem zahájil dobrý půltucet výstav. Když mu Ellen povila dceru Filomenu a později syna Felixe, oslavil jsem jejich příchody na svět veršovanými zdravicemi.

Mnoha oponami skončila premiéra *Broučků* Jiřího Daníčka na zámku v Elbančicích, pro kterou Ellen zhotovila kostýmy s křídélky. Vladimír spolu s filozofem Jiřím Němcem měli na starosti kulisu hájku. Vykácení část lesa a stromy přestali nosit až někdy v druhém dějství. Vypadalo to, jako by se dával Macbeth.

V jednom ze svých kunsthistorických textů o Vladimírově choti jsem upozornil na nesprávnost mnohými kritiky prosazované inspirační linie: dada, pop-art, Ellen Jilemnická. Napsal jsem: „Mnohé učené hlavy zřejmě popletlo, že se Ellen na dada narodila. Mne, který jsem se na dada oženil, už méně. Pokud zde vůbec něco na dada ukazuje, pak následující krátké spojení: Když se Ellen v onen slavný den narodila, přišla potopa a z porodnice ji museli odvézt na lodičce. Nevím, zda od té doby čeká velkou vodu, ale umělecky se jí rozhodně nebojí. Potvrzuje to plastika boty s relativně nízkou staženou nohavicí. Jinak je z Elleniných Hořic do curyšské Spiegelgasse zatračeně daleko.“

Dnes vidím, že jsem se mýlil. Krátké spojení se ukázalo být ještě kratším. Vladimír Borecký, jemuž díky jeho zálibě v mašiblech (magoři, šílenci, blbové, mezi něž byli zařazeni i dva bolševičtí ministři kultury) podsouvali dadaistické pohnutky, umřel právě v den, kdy se jeho žena narodila, tedy na dada. Spiegelgasse je zřejmě blíže, než jsem si myslel.

Vodu na dadaistický mlýn Vladimírovy rodiny jsem ostatně jednou nehnal i já. Bylo to v Chebu, kde jsem při otevírání Elleniny výstavy údajně mluvil po celou dobu o Vladimírovi, aniž bych se slovem zmínil o vystavující umělkyni.

Vladimírovu posedlost mašibly sledovala Ellen s jistou skepsí. Obávala se, že podobné eskapády mohou narušit jeho vědecké renomé. Jednou ve Vídni chtěl Vladimír vyfotografovat mě a Ellen před domem, kde bydlel jeho favorizovaný mašibl Jakub Hron. Když jsme zjistili, že dotyčná budova už nestojí, vyfotografoval nás před neexistujícím domem.

Pozoruhodné byla jeho studie zabývající se legendárním strojuvůdcem Příhodou, který zarputile přidává do civilizačního kotle, aby se vlak jako symbol nezadržitelné industrializace mohl k údivu přihlížejících indiánů řídit do příštích věků.

Vladimír, kromě jiného kulturolog, věděl, co je kultura. Správně upozorňoval, že ji vymyslel římský senátor Cicero. Ta slavná kultura mu vyšla v jedné senátní řeči jako gramatický tvar slovesa colere, což znamená vzdělávat i pěstovat. Ciceronská kultura je vlastně participium futura aktiva v ženském rodě. Chtějíc vzdělávat. Původně znamenala obdělávání či vzdělávání pole, ale i těch, kteří to pole vzdělávají.

Vladimír vedl sokratické, tedy vlastně platonské dialogy. Svě partnery, ať už měli jakoukoli duchovní kapacitu, dokázal přimět nejen k logicky nezávadnému myšlení, nýbrž také k tvorbě. S osobami, které začaly tvořit, se pak radostně družil.

Ve svých textech o výtvarném umění dával lekce kunsthistorikům s jejich nejapnou hantýrkou. Za nejlepšího žáka mohl mít Ivana Jirouse s jeho utkvělou představou, že kritický soud je tvorba. Ve Vladimírově pojetí se však stával tvorbou nejen kunsthistorický soud. Došlo i na nedotknutelnou psychologii. Vladimír se vědy s jejími kanonizovanými zákonitostmi nebál, on si s ní hrál. Při vši faktografii, která přecházela až ve faktofilii, byla jím věda vnímána i praktikována jako krásná literatura. Vlastně jako krásná věda.

Každá epocha má svého arbitera elegantiae, rozhodčího vkusu. Vladimír byl rozhodčím umu. Velmi sugestivně „nutil“ své okolí rozvíjet stávající talent a sám nakládal stejně s talentem svým. Stal se univerzitním profesorem v nejlepší smyslu slova, nikoli profesorem Neřádem, podle něhož si lidé nařizují hodinky. Vladimír byl svobodný tvůrce, i když učil. Jeho hodinky byly dalíánsky měkké.

Těžko odhadnout, kolik andělů strážných se mu vešlo na špičku jehly. Každopádně jeden z nich mu moudře poradil: „Vladimíre, umu sire, nenaslouchej zpěvu Sirén!“ A Vladimír ho poslechl. Raději naslouchal nositelům kloudných idejí. A my jsme hojně dopřávali sluchu jemu — nositeli idejí nejkloudnějších.

Celý život se choval naprosto elegantně. Vládl ironií, která nepřecházela ve zlý sarkasmus, spíš se vyznačovala vstřícnou chápavostí. Nikdy si nestěžoval, ani v závěru své nemoci. Duchovní noblesu a laskavost si podržel do posledního okamžiku. Důstojně odešel a nám nezbylo než se s ním rozloučit slovy našeho přítele Jiřího Němce: „Neodcházíš do nicoty, ale do světa živých duší.“

P. S.

V nakladatelství Malvern právě vyšla kniha rozhovorů Radima Kopáče s Eugeniem Brikciusem s názvem „Eugen Brikcius uvádí“. Jeden z oněch rozhovorů je věnován Vladimíru Boreckému. Vyslechněte úryvek:

R. K.: A jak zní Plumlovského básně?

E. B.: Takto.

„Chudobín leží v údolí,
ptáci kolem šveholí,
srna se v poli pase,
po dvoře běhá prase.
Naproti mlýn mele,
panna šaty pere,
slunko všechno prozáří,
cizinci zřít ve tváři
dům tento, jenž mu věští:
zde že jeho štěstí.“

R. K.: A váš překlad?

E. B.: Pauperidum est in vale situm

Aves pipiant in circuitu
In agre caprea pascitur
Porcum in arca vagitur
Mola molet opposita
Virgo lavat vestimenta
Omnia sole radia buntur
Advenae videtur ei in vultu
Praedicentes aedes hae:
Hic res tuae secundae.

R. K.: Co vás na Plumlovském tak bralo?

E. B.: Svoboda Plumlovský byl naivní básník, původem z Plumlova, jak napovídá jeho druhé příjmení. Členové Křížovnické školy čistého humoru bez vtipu, pod vedením Vladimíra Boreckého, se už v dvaasedmdesátém roce, k stému výročí mistrova narození, vydali do Plumlova uspořádat akci „I. Plumlovského Plumlov v Plumlově“. Šlo o pozoruhodný výlet, o osvětu — ovšem spíše pro zasvěcené. Na místě se odehrávaly všelijaké psí kusy a skutečné faty morgány. Byl tam, a jistě dodnes je, taky rybník, rozkládající se pod jednou ze stěn plumlovského zámku, dříve hradu, do nějž si Svoboda Plumlovský projektoval svůj vysněný lamezon, spojení kostela s hospodou; snažil se tou vizí ohromovat své nápadnice, které ale byly veškeré žádné, rovněž vysněné, neexistentní. Když jsme se v tom renesančním rybníce s Jiřím Daníčkem koupali, pochopil jsem, kdo byl Plumlovský a jak to myslel s lamezonem. Bylo to za měsíční noci, nad námi černá stěna zámku — a Daníček zpíval: „Rakousko, vznešený dům, / vystrč prapor svůj, / nech ho ve větrech vlát...“ Později jsem ten silný zážitek zpracoval do nejedné ze svých povídek.

R. K.: Jak „I. Plumlovského Plumlov v Plumlově“ dopadl?

E. B.: Neblaze. Kolem rybníka šli místní udavači, sebrali nám šaty a odnesli je na policii. Bydleli jsme tehdy všichni — mohlo nás být snad padesát, jednak Křižovníci, jednak všemožní mladí adepti undergroundu — v takzvaném Stanu mladých, který Vladimír objednal. Když jsme dorazili, popadl jsem první šaty, které byly po ruce, naštěstí nikoli ženské, ale Magorovy jégry, a navlékl je na sebe. Pak přišla policie. Chtěli jsme po nich své šaty zpět. Vyjednávání se chopil Zbyšek Sion. Jiří Daníček mezitím rozvazoval lana, kterými byl stan upevněn, zřejmě chystal strhnout největší plumlovský skandál v dějinách; naštěstí Karel Nepraš mu to včas zatrhl. Policisté nás vzali na stanici, kde nám šatstvo proti pokutě vydali. Myslím, že celá akce byla Vladimírem precizně naplánována.